

5. Gordon S. P., Oliver J. (2015). Examining the Value Master's and PhD Students. Place on Various Instructional Methods in Educational Leadership Preparation. *International Journal of Educational Leadership Preparation*, Vol. 10, No. 21– April, 2015, 77 – 98
6. Katz, E. L. (1997) Key players in the dissertation process. *New Directions for Higher Education*, 99, 5-16.
7. Wissenschaftsrat (2002) Empfehlungen zur Doktorandenausbildung Retrieved May 10 2012 from www.wissenschaftsrat.de/download/archiv/5459-02.pdf.

В статті основне внимание уделяется особенностям подготовки докторов философии в зарубежных странах. Автор анализирует основные тенденции в обучении соискателей степени доктора за рубежом. Охарактеризованы основные формы и методы обучения будущих докторов философии в университетах мира. Сравнительно-педагогический анализ позволил очертить меры необходимые для построения отечественной системы подготовки научных кадров на уровне доктора философии в соответствии с современными принципами и с учетом прогрессивного опыта развитых стран мира.

Ключевые слова: доктор философии, тенденции, программы подготовки, содержание, формы и методы обучения, высшие учебные заведения.

During the last quarter of the century, the training of scientific personnel at the third educational-scientific level has become widespread in the world. It is believed that PhD candidates, as the most skilled workforce, in addition to making a significant contribution to the economic growth of the country in which they work, through the production of knowledge, still contribute to solving social problems. The result of their researches in various fields is the emergence of innovation, patenting inventions that enhance national competitiveness in the global market. Integration of Ukraine into the European educational, scientific and research space involves a radical reorganization of the training system of scientific personnel. Unfortunately, although the Law «On Higher Education» requires the introduction of a doctoral degree in Ukraine, the specific parameters and mechanisms for the future functioning of this system have not yet been determined. Therefore, in order to develop them, it is necessary to address the experience of foreign countries in which the training of scientific personnel has been carried out under such a system for many years and demonstrate its efficiency and high qualitative and quantitative indicators. In this paper the author identifies peculiarities in the training of PhD in foreign countries, describes the main tendencies in the training of applicants for doctoral degrees abroad, describes the main forms and methods of teaching future philosophy doctors at universities of the world, identifies the steps necessary to develop a national system for training scientific personnel on the level of PhD, which would correspond to modern European principles, taking into account the progressive experience of the developed countries.

Key words: PhD, tendencies, curriculum, content, forms and methods of education, higher educational establishments.

УДК: 17.023.36:378(438)

Папушина Валентина Антонівна,
кандидат філологічних наук, доцент,
Хмельницький національний університет, м. Хмельницьк

ДОСВІД ФОРМУВАННЯ ЕСТЕТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ ПОЛЬЩІ

У статті представлено сучасні теоретичні напрацювання польських науковців з проблеми формування естетичної культури студентів ВНЗ та розглянуто їх практичне втілення в освітній процес. Автором виокремлено ідеї «естетичної реальності», виховання естетичних почуттів, визначення поняття «естетичний розум». Відмічено поєднання наукових досягнень філософії, психології, культурології, педагогіки та створення на цій основі самобутнього вчення про «вікриту душу», «естетичне поле», евристичне та гедоністичне пізнання прекрасного.

Ключові слова: естетична культура, міжкультурний простір, «естетичне поле», етнокультура, естетична реальність, естетичний розум, естетичні почуття, «виховання до мистецтва», «виховання через мистецтво», самовиховання, самореалізація.

Постановка проблеми. Польська теорія естетичного виховання сьогодні активно розвивається в поєднанні з науковими досягненнями філософії, психології, культурології, педагогіки. Варто назвати концепції таких науковців, як С. Шуман (психолог) про співвідношення між підсвідомим і свідомим, що визначає можливості мистецтва впливати на особистість, Б. Суходольський (філософ і культуролог), який представив вчення про спрямування життя молоді на загальнолюдські естетичні цінності й ідеали, С. Осовський (соціолог), який об'єднав сфери дослідження естетики і соціології. Польська педагогічна наука наповнила новим змістом зарубіжний досвід: концептуальні підходи до проблеми формування естетичної культури, здійснені у працях професора Сассекського університету П. Еббса, когнітивно-феноменальну теорію С. Епштейна та ін.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Польський досвід у поєднанні зі світовими науковими досягненнями в галузі формування естетичної культури студентів вищої школи викликав зацікавлення українських науковців. М. Лещенко розглянула концепції естетичного виховання в науковій думці Польщі і знайшла приклади засвоєння польською педагогікою та реалізації науково-естетичної думки зарубіжних вчених, зокрема англономовних дослідників. О. Безмертна, дослідивши вплив комплексу мистецтв на формування естетичного досвіду студентів класичних університетів Польщі, вказала, що естетичне виховання ґрунтується на давніх філософсько-педагогічних традиціях та сучасних

тенденціях розвитку мистецької освіти. Велику роль у збагаченні духовного світу студентів Польщі відіграють, на думку української дослідниці О. Бондаренко, університетські осередки культури.

Мета статті: здійснити аналіз передового наукового та педагогічного досвіду Польщі з формування естетичної культури студентів ВНЗ.

Результати дослідження. «Резонансна єдність підсвідомого та свідомого в ході пізнання істини зумовлює створення особливої атмосфери, яка переживається як радість, щастя, буття. Навчання, що продукує такі почуття, повинно бути віднесене до категорії прекрасного і має вважатися естетично ідеальним» [5, р. 65–67]. Ця думка є ключовою в розумінні вкладу польської педагогіки в практику естетичного виховання. Теорія естетичного виховання, зазначає М. Лещенко, виникла в Польщі на межі XIX і XX століть, ґрунтуючись на філософських вченнях і створюючи власні наукові концепції. Ф. Знанецький, автор тритомної «Історії естетики», побудував свою теорію на ідеях «естетичної реальності» Ф. Шіллера. В. Татаркевич, автор теорії естетичних переживань, тлумачив естетичність як здатність предметів викликати естетичні почуття. Р. Інгарден, учень і послідовник вчення Е. Гусерля, в праці «Переживання – твір – цінність» стверджує, що твір мистецтва є інтерсуб'єктивним багаторівневим інтенціональним предметом, що дає можливість доокреслення твору, яке реалізується за участі актів естетичної перцепції, переживання та уяви в процесі конституювання

особистого «естетичного предмета» [3, с. 275].

Виховання естетичних почуттів, співвідношення естетичного й художнього виховання, поняття «естетичний розум», тобто властивість збалансованої психіки, що сформована в гармонійному навчальному процесі, займає широке місце в педагогічній думці Польщі ХХІ століття. Зокрема, спеціаліст з естетичного виховання І. Войнар розробила два напрями теорії естетичного виховання. Один з них стосується введення в науковий простір Польщі зарубіжних концепцій естетичного виховання. Йдеться про значення естетичного виховання для розвитку людини, ролі різних видів мистецтв в естетичному вихованні, взаємозв'язок естетичного виховання та творчого розвитку особистості, виховання естетичних почуттів на заняттях із мистецтвознавчих, гуманітарних, природничо-математичних дисциплін, розвиток естетичного сприймання сучасних засобів масової інформації.

О. Безсмертна вказує на розвиток польської традиції естетичного виховання студентів класичних університетів і виокремлює два шляхи формування естетичного в людині. Перший – «виховання до мистецтва», що передбачає виховання тієї частини студентства, хто сприймає мистецтво, здатен осмислювати й переживати його естетично й прагне спілкування з ним. Для цієї категорії студентів розроблена спеціальна методика, що дозволяє, вивчаючи, насолоджуватися цінністю мистецтва у всіх його проявах. Другий шлях – це розвиток суб'єкта через діяльність, названий «виховання через мистецтво», що пробуджує вже творчу активність, і, у свою чергу, народжує досвід створення мистецтва. Обидва шляхи, як вказує дослідниця, ведуть до естетичного виховання молоді таким способом, щоб людина завжди «тримала відкритими очі, вуха і серце» [1, с. 99] для сприйняття й засвоєння великих мистецьких творів, визнаних як оригінальні і досконалі, та виявляла особистісну роль в їх пізнанні та творчій трансформації.

Праці польських дослідників А. Вільчовської, І. Войнар, Р. Інгардена, Л. Лач-Росохи, Б. Суходольського, Б. Наврочинського, С. Хесена свідчать, що у сучасному науковому просторі Польщі все частіше адаптується естетична думка через культурологічні підходи. Польські педагоги використовують в царині планування, складання програмно-методичного забезпечення так зване «естетичне поле», яке сприяє гармонійному вихованню творчої особистості.

Суттєвим у досягненні польських педагогів є об'єднання евристичного з гедоністичним, тобто пізнання з насолодою. Польськими вченими проводяться глибокі психологічні дослідження зв'язку між підсвідомим і свідомим, що визначають роль мистецтва, його можливості впливати на особистість, адже естетично ідеальна естетична система може бути побудована лише за умови усвідомлення таємниць формування творчої індивідуальності. Нам імпонує в польській традиції естетичного виховання молоді створення необхідних умов для ефективного формування естетичного розвитку студента у вигляді його «власної зацікавленості та представлення шляхів подолання головної перешкоди – пасивності, байдужості, невігластва», які узагальнила у своїх працях Й. Лач-Росоха [7, с. 35].

І. Войнар та Б. Наврочинський багато уваги приділяють самовихованню та самореалізації через мистецтво [11; 9]. Зокрема положення їх концепції естетичного виховання через позицію «відкритої душі» – це не лише необхідність отримання й поповнення знань про культуру, але, особливо у молодіжний період, це ще й пробудження та активізація загальних культурологічних, інтелектуальних інтересів, пристрасті до пошуків і вирішення різних естетичних питань, пізнання самого себе та обґрунтування вибору цінностей. Знайомство й спілкування з творами мистецтва, а також присвоєння їхніх культурних цінностей, обумовлює формування внутрішньої структури особистості, її світогляду, а також спонукає до створення нових культурних цінностей. С. Хесен вважає, що молода людина, яка живе у світі культури, здатна діяти за законами мистецтва, вдосконалювати свою моральну й духовну культуру та прагнення до високого ідеалу [6]. Йдеться не лише про художньо-інтелектуальну сторону, а

взагалі про культуру життя молоді, її життєвий курс, спрямований на загальнолюдські естетичні цінності й ідеали, вважає Б. Суходольський [10].

Завдання з формування естетичного досвіду студентів класичних університетів Польщі вирішується на всіх етапах освіти, виховання мистецтвом як могутнім засобом трансляції культури, орієнтує університетську еліту на загальнолюдські цінності, світову й національну духовну культуру, гуманізацію процесу й змісту виховання. Складовою цього процесу є естетичне виховання засобами художньої літератури, засвоєння та вшанування творчості письменників, яка підносить національну ідею, зокрема Г. Сенкевича, Б. Пруса, Ю. Тувіма, К.-І. Галчинського.

О. Бондаренко вказує, що рушійною силою концентрації естетичного виховання є створення в польських вищих навчальних закладах літературних товариств, діяльність яких ґрунтується на принципах єдності загальноєвропейських та національних цінностей, мультикультурності, гармонійного розвитку особистості, добровільності, гуманізації, особистісної орієнтації, творчої активності, саморозвитку, самореалізації, соціалізації. Ця діяльність осередків регламентується статутами, які відображають основні положення директивних документів загальноєвропейського, державного та університетського рівнів і окреслюють їх цілі та функції діяльності. На загальноєвропейському рівні ця діяльність ґрунтується на нормативно-правових актах, документах Європарламенту, Ради Європи, Болонського процесу, Європейських студентських організацій, що створює підґрунтя загальноєвропейського молодіжного культурно-дозвілєвого простору. На державному рівні діяльність університетських осередків культури регламентується наступними документами державними документами Польщі: Конституцією, Законом «Про вищу освіту», постановами уряду, документами студентських організацій. На університетському рівні вище вказані нормативи конкретизуються в університетських нормативних актах в умовах збереження традицій університету та шляхом створення сприятливих умов з урахуванням потреб студентів з опорою на принципи самовиховання та самореалізації. Саме таким способом через діяльність університетських осередків культури створюються сприятливі умови для задоволення культурологічних, художньо-естетичних, моральних, духовних та комунікаційних потреб студентів. Серед ключових – підтримка музейної діяльності, аматорського руху, естетичного виховання, літературної творчості [2].

Глобалізаційні та інтеграційні світові процеси, всезагальна інформатизація вимагають від людини жити по новому, співпрацювати з тими, хто відрізняється культурою, традиціями, релігією, мовою. Професійна діяльність сучасної людини здійснюється в полікультурному контексті як під час реалізації міжкультурних проєктів, так і в межах власної держави, тому у вищій школі Польщі широко розроблено питання міжкультурної діяльності, що стала «предметом особливого інтересу для держав і суспільств, що проявляють турботу про освіту й прагнуть забезпечити собі можливості розвитку й успішного функціонування в сучасному світі» [8, с. 37]. Провідні польські дослідницькі університетські центри: Люблінський, Познанський, Шльонський, Торунський, Варшавський, Вроцлавський звертаються як до традицій вивчення культури, так і до розробки та впорядкування нової категорійно-понятійної системи [4]. В її основі лежить тісне співробітництво в галузі культури з прикордонними державами, збереження ідентичності в умовах полікультурного світу. Розгорнута також широка науково-дослідницька діяльність в галузях лінгвістики, літературознавства, теології, культурознавства, естетики. Під керівництвом Польської Академії Наук проводяться регулярні міжнародні симпозіуми, конференції, багатосторонні зв'язки дослідників з освітньою практикою, співпраця зі студентськими науковими колами зарубіжних країн, примножили досвід з питання виховання естетичної культури.

У контексті актуалізації когнітивно-феноменологічної теорії С. Епштейна, що акцентує увагу на суттєвому значенні

популяризації власного досвіду та загальнолюдських цінностей, діє міжнародний українсько-польський проект «PL+UA=UE. Polsko-ukraińskie spotkania na szlaku do Zjednoczonej Europy». Про важливість міжкультурних зв'язків педагогів, що в сьогоденному світі по-новому висвітлюють загальнолюдські цінності свідчить співпраця ХНУ з Товариством «Інтеграція Європа-Схід» (Польща), зокрема з питань естетики та культурології в літературознавстві. Погоджуємося з думкою Т. Левовицького, що міжкультурна освіта має стати «предметом особливого інтересу для держав і суспільств», наші науковці та студенти плідно працюють у цьому та інших проєктах.

З огляду на сучасні процеси модернізації вітчизняної вищої школи в умовах вступу України до Європейського освітнього простору бачимо шляхи впровадження прогресивного польського досвіду в практику вітчизняних університетів: на європейському рівні – активізація співпраці з європейськими студентськими організаціями, інтернаціоналізація естетичного виховання, участь у міжнародних мистецьких акціях, фестивалях, конкурсах; на національному рівні – розробка новітніх культурно-освітніх програм, вдосконалення творчих здібностей та розвитку естетичної культури студентської молоді, активізація співпраці з органами державної влади з питань естетичного виховання; на

університетському рівні – створення та діяльність багатофункціональних центрів культури, активізація ролі студентського самоврядування у сфері естетичного виховання, впровадження нових форм і методів організації культурно-мистецької та дозвілєвої діяльності, творчої та видавничої справи.

Спільними в досягненнях як польських дослідників, так і вітчизняної педагогіки вищої школи, є напрацювання новітніх концепцій виховання через мистецтво, культурну активність, естетичні знання та самореалізацію студентів через культурне середовище, мистецькі осередки.

Висновки і перспективи подальших досліджень.

Загальною метою естетичного виховання в системі вищої освіти є формування високого рівня особистої естетичної культури і творчого спрямування випускника. Вирішення цього складного завдання, зокрема розробка систем, форм, методів, засобів, шляхів ефективного формування естетичної культури особистості викликали потребу у вивченні кращого досвіду сучасної зарубіжної педагогічної науки і практики. Перспективами подальших досліджень бачимо в науково-педагогічних зв'язках з Польською Академією наук, університетами Польщі, обмін досвідом, що сприяє взаємозбагаченню наукової думки.

Список використаних джерел

1. Безсмертна О.В. Вплив комплексу мистецтв на формування естетичного досвіду студентів класичних університетів Польщі (культурологічний і аксіологічний підходи) / О.В. Безсмертна // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія : Педагогіка. – 2013. – № 4. – С. 98–101.
2. Бондаренко О.О. Організаційно-педагогічні засади діяльності університетських осередків культури в Польщі : автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.01 / О.О. Бондаренко. – Суми : Б.в., 2012. – 20 с.
3. Лещенко М.П. Концепції естетичного виховання в науковій думці Польщі / М.П. Лещенко // Педагогічні науки : теорія, історія, інноваційні технології. – 2014. – № 9. – С. 274 – 283.
4. Огородзка-Мазур Е. Педагогіка і міжкультурна освіта в польській системі вищої освіти – на прикладі Тешинської школи приграничних досліджень / Е. Огородзка-Мазур // Становлення і розвиток науково-педагогічних шкіл: проблеми, досвід, перспективи : зб. наук. праць / за ред. В. Кременя, Т. Левовицького. – Житомир : Вид-во ЖДУ імені Івана Франка, 2012. – С. 235–246.
5. Abbs P. Education. Phantasy and the Inner Life of Feeling. A is for Aesthetic. London, 1989, P. 63–76.
6. Hessen S. Filozofia – kultura – wychowanie. Wrocław. Zakład Narodowy im. Ossolińskich. Wydaw. PAN, 1973, 470 s.
7. Lach-Rosocha J. Przejście estetyczne jako metoda wychowania twórczego / E. Kochanowska, J. Wojciechowska red. Edukacyjne konteksty wspierania rozwoju dziecka, red. Wydawnictwo Naukowe Akademii Techniczno – Humanistycznej. Bielsko-Biala, 2012, S. 34–45.
8. Lewowicki T. Problemy kształcenia i pracy nauczycieli. Warszawa–Radom. Wyd. ITE-PIB, 2007, 147 s.
9. Nawroczyński B. Uczeń i klasa: zagadnienia pedagogiczne związane z nauczaniem i organizowaniem klasy szkolnej. Warszawa. Skł. gł. Książnica Polska Towarzystwa Nauczycieli Szkół Wyższych, 1923, 326 s.
10. Suchodolski B. Wychowanie i strategia życia. Warszawa. Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, 1983, 343 s.
11. Wojnar I. Teoria wychowania estetycznego : zarys problematyki. Warszawa. Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1980, 297 s.

В статье представлены современные теоретические наработки польских ученых по проблеме формирования эстетической культуры студентов вузов и рассмотрено их практическое воплощение в образовательный процесс. Автором выделены идеи «эстетической реальности», воспитания эстетических чувств, определение понятия «эстетический ум». Отмечено сочетание научных достижений философии, психологии, культурологии, педагогики и создание на этой основе самобытного учения о «открытой душе», «эстетическом поле», эвристическом и гедонистическом познании прекрасного.

Ключевые слова: эстетическая культура, межкультурное пространство, «эстетическое поле», этнокультура, эстетическая реальность, эстетический ум, эстетические чувства, «воспитание до искусства», «воспитание через искусство», самовоспитание, самореализация

The modern theoretical achievements of Poland scientists by the problem of forming students' aesthetic culture in the higher school and their practical use in the educational process have been shown in this article. The author distinguished the ideas of «aesthetic reality», upbringing of the aesthetic feelings, determination the concept «aesthetic consciousness». There are denoted compounds of the philosophy, psychology, cultural studies, pedagogics scientific achievements and creation on this basis the original teaching about “open soul”, “aesthetical field” heuristic and hedonistic artistic cognition. The polish methodology that fascinates is based on the modern scientific ideas of «education to the art» and «education through an art» that follow all stages of educating. The author of the article marks the orientation of the Polish pedagogical idea on human values, world and national spiritual culture, aestheticization of the process and the substance of the education through position of the «open soul» that means awakening and activation of cultural, intellectual and aesthetic interests of a personality. In this context the activity of the Polish artistic groups causes interest. This activity obeys the principles of unity of the European and national values. Polish experience in combination with world scientific achievements in the area of forming of aesthetic culture of higher school students can be useful for comprehension by native pedagogical mind. We denote the activity of Polish scientific representatives, their conformity to the requirements of the world's globalization and the character of cross-cultural dialogue. Cooperative international pedagogical experience today is a necessity that can be enriched by symposiums, conferences of scientists from different countries, common activity of student societies which are organized by Polish Academy of Sciences and get systematic character. The special attention is taken on the solution of hard question of searching forms, methods, facilities, and ways of the effective forming of aesthetic culture of personality, self-identification and self-realization.

Key words: aesthetic culture, cross-cultural area, aesthetical field, ethnic culture, aesthetic reality, aesthetic consciousness, education to the art, education through an art, self-education, self-realization.